

AZ ŐSZIRÓZSÁS FORRADALOM (1918. október 28-31.)

1. Az őszi ősirózsás forradalom előzményei

- az 1918. májusi római konferencián az antant elfogadta az Osztrák-Magyar Monarchia emigráns nemzetiségi politikusainak azon követelését, hogy a **Monarchia helyén, Közép-Európában francia-orientációjú kis nemzetállamok** jöjjenek létre.
- 1918. október 16-án **IV. Károly császár kiáltványban** hozta nyilvánosságra, hogy Ausztria „szövetséges állammá alakul át, melyben minden néptörzs saját külön állami közösséget alkot, letelepülési területén”, és felszólította a különböző nemzeti közösségeket, hogy alakítsák meg saját nemzeti tanácsaikat.
- Október 16-án képviselőházi ülésen **Wekerle Sándor miniszterelnök bejelenté**, hogy a császári manifesztum és Ausztria föderatív átalakulása következtében **perszónalunió** lesz.
- 1918. október végén sorban kiváltak a Monarchiából az egyes nemzetállamok: 28-án kimondták a **Cseh Köztársaság** megalakulását (melyhez 30-án **Szlovákia** is csatlakozott), 29-én **Horvátország** jelentette be kiválását, 30-án pedig az önálló **Ausztria** új kormánya alakult meg.
- Magyarországon **Tisza István elismerte a háborús vereséget**: „*Ezt a háborút elvesztettük!*”
- a **Károlyi Mihály** vezette **Függetlenségi és 48-as Párt**, a **Jászi Oszkár** vezette **Polgári Radikális Párt** és a **Garami Ernő** és **Kunfi Zsigmond** által irányított **Magyarországi Szociáldemokrata Párt** október 22-én, a Károlyi-palotában megalakította a **Magyar Nemzeti Tanácsot**, **Károlyi Mihály elnökletével**. **Programjukkal** vállalták az ellenkormány szerepét: a testület 12 pontos kiáltványban követelte
  - a **háború azonnali befejezését**,
  - az **ország teljes függetlenségének** megteremtését,
  - mélyreható **demokratikus reformok** bevezetését,
  - valamint a **nemzetiségekkel való megbékélést**
  - az **ország területi integritásának sérelme nélkül**.
- Hiába fogadta el azonban a magyar kormány 1918. október 20-án a „*magyar szent korona országainak függetlenségéről*” (= **perszónalunió**) szóló határozatot, mert a Magyar Nemzeti Tanács megalakulásával egy időben **Wekerle Sándor magyar miniszterelnök és kormánya lemondott**, azonban a király nem akarta **Károlyit miniszterelnökké kinevezni**.
- **Károlyi Mihály törvényjavaslatot nyújtott be a parlamentben a független Magyarország felállítására**:
„*Törvényjavaslat az osztrák birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal, országokkal fennálló közjogi kapcsolat megszüntetéséről*:
  1. §. Magyarország ősi függetlenségének teljes visszaállítása.
  2. §. Az 1867. évi XII. t.-c. hatályát veszti és az 1848. III. t.-c. alapján kell kormányozni. Minden hadügy a magyar hadügyminiszternek, minden pénzügy a magyar pénzügyminiszternek hatáskörébe tartozik. Kiegészítésként a magyar külügyminiszeri tárca felállítatik.
  3. §. A magyar kormány végezze el a likvidációt az osztrák kormánnyal.
  4. §. E törvény azonnal hatályba lép.”

- A Magyar Nemzeti Tanács megalakulását követően létrejött a Katona-, Munkás- és a Diáktanács.
- **Andrássy Gyula** október 27-én **jegyzéket intézett Wilson elnökhöz**, amelyben **különbékét** kért. Ebben **elismerte a csehszlovákok és a délszláv népek önrendelkezési jogát**, s bejelentette a Németországgal kötött katonai szerződés felbontását.
- A császár a magyarországi helyzet normalizálására **József főherceget homo regiuszá, a királyt teljhatalommal helyettesítő kormányzóvá** nevezte ki.

Tisza István

Károlyi Mihály

IV. Károly

2. A forradalom eseményei

- A tüntető munkás- és katonatömegek azonosultak a Magyar Nemzeti Tanács céljaival és felháborodtak azon, hogy **József főherceg**, mint homo regius, **Károlyi helyett Hadik János grófot nevezte ki miniszterelnökké**. Megakadályozták a Nemzeti Tanácsra már felesküdt katonaság elszállítását Budapestről és követelték Károlyi miniszterelnökké történő kinevezését.
- A **Lánchídi csata** néven ismert eseménnyel kezdődött a forradalom, amikor október 28-én a Lánchíd pesti hídfőjénél a **rendőrökön a tömeg közé lőtt**, aminek következtében többen meghaltak és sokan megsebesültek.
- Október 29-én a **Magyar Nemzeti Tanács intézőbizottságot** alakított, melynek tagjai: **Károlyi Mihály**, Batthyány Tivadar, Bíró Lajos, Böhm Vilmos, Garami Ernő, **Garbai Sándor**, Hock János, Jánossy Zoltán, **Jászi Oszkár**, **Kunfi Zsigmond**, Lovászy Márton, Pattantyús Ábrahám Dezső, Purjesz Lajos, Szende Pál, Weltner Jakab lettek.
- Október 29-én a **rendőrség is bejelentette csatlakozását a Magyar Nemzeti Tanácshoz**.
- Október 29-én a **Monarchia fegyverszünetet** kért az olasz hadvezetéstől. A fegyverszüneti küldöttség október 31-én érkezett meg Padovába, az olasz főparancsnokság székhelyére, ahol **november 3-án a Monarchia küldöttsége aláírta a fegyverszüneti okmányt**. Ezzel a **Monarchia befejezte részvételét az I. világháborúban**.

- Október 30-án délután és éjjel – a Magyar Nemzeti Tanács utasítására, de saját kezdeményezésű akcióktól sem mentesen, a **Csernyák Imre** repülőszázados vezetésével alakított forradalmi testület, a **Katonatanács egységei elfoglalták Budapest stratégiai pontjait.**
- Az esti órákban **Budapesten két elszállításra váró menetszázad fellázadt és a sapkarózsáik helyére őszirózsát tűztek** és egyesülve a fővárosban állandó tüntetésben lévő forradalmi tömeggel megakadályozta a menetszázadok frontra indítását. A Conti utcai börtönből kiszabadították a politikai foglyokat.
- **Október 31-én reggel József főherceg** visszavonta gróf Hadik János október 29-én kelt miniszterelnöki kinevezését, és **Károlyi Mihályt, a Magyar Nemzeti Tanács elnökét nevezte ki miniszterelnöknek**, aki egy úgynevezett „népkormányt” alakított a **Magyar Nemzeti Tanács három pártjának** (Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt, Polgári Radikális Párt, Magyarországi Szociáldemokrata Párt) **képviselőiből.**
- Október 31-én, az egyébként vértelen őszirózsás forradalom utolsó napján, magyar katonák meggyilkolták gróf Tisza István volt magyar miniszterelnököt, aki az újonnan kinevezett miniszterelnök gróf Károlyi Mihály legnagyobb politikai ellenfele volt.

3. A forradalom következményei

- Amikor a katonai vezetés fegyverszünetet kért az antanttól, **az Osztrák-Magyar Monarchia széthullott** és teljes káoszba süllyedt. Az állam összeomlott.
- Az őszirózsás forradalom győzelme után **az új állam törvényhozó szerve a Magyar Nemzeti Tanács** lett, Károlyi Mihály vezetésével.
- **Károlyi programja:**
  - az **ország függetlenségéről** és a **választójog** demokratikus reformjáról szóló törvények megalkotása,
  - **amnesztia** a politikai okokból bebörtönözötteknek,
  - **sajtószabadság, egyesülési és gyülekezési jogok** biztosítása,
  - a **parasztok földhöz juttatása,**
  - **munkaügyi és népjóléti intézkedések,** szociális törvények létrehozása volt.
  - A nemzeti **függetlenséget nem trónfosztással, hanem perszónalunióval** képzelte el.

A KMP gúnyos hangú röpcédulája 1918 decemberéből a szocdemek ellen

- November 2-án a budapesti helyőrség tisztjei a parlament előtt esküt tettek az új kormányra.
- November 13-án **IV. Károly király eckartsau nyilatkozatával lemondott a trónról, és eleve elismerte az ország új államformájáról születendő döntést:**

„Trónra lépésem óta mindig arra törekedtem, hogy népeimet minél előbb a háború borzalmaitól megszabadítsam; a mély háború keletkezésében semmi részem nem volt. Nem akarom, hogy személyem akadályul szolgáljon a magyar nemzet szabad fejlődésének, mely iránt változatlan szeretettől vagyok áthatva. Ennél fogva minden részvételtől az államügyek vitelében visszavonulok és már eleve elismerem azt a döntést, mely Magyarország jövő állammformáját megállapítja.

Kelt: Eckartsau ezerkilencszáz tizennyolc, november hó tizenharmadikán.

Károly”

- **November 16-án kikiáltották a Magyar Népköztársaságot**, ami ekkor még nem „szocialista köztársaságot” jelentett, hanem csupán a „nép” előtaggal kívánták nyomatékosítani az új berendezkedés és az addigi „úri” Magyarország közti különbséget. Emiatt az **1918. november 16-tól 1919. március 21-éig tartó időszakot Első Magyar Köztársaság néven szokás számon tartani** a magyar történelemben. (Korabeli fényképek tanúsága szerint egyes transzparenszen a „Magyar Köztársaság” felirat is szerepelt.)
- A (Nép)Köztársaság elnöki székét **Károlyi Mihály** foglalhatta el.

4. Az őszirózsás forradalom árnyoldalai

- A forradalmi zűrzavarban számos törvénytelenység történt úgy Budapesten, mint vidéken. Még a lánchídi csata során (október 28.) többen meghaltak és kb. 55-en megsebesültek.
- Október 31-én Tisza István Hermina úti villájába délután fegyveres katonák hatoltak be (hogy kik, máig sem sikerült megnyugtatóan tisztázni), és elzavarták a villa őrzésére kirendelt csendőröket, majd rövid szóváltás után **agyonlőtték Tiszát, Károlyi legnagyobb politikai ellenfelét.**
- **Fosztogatások**, majd a még működő hatóságok által kezdeményezett **megtorlások** is voltak Eperjesen (100-nál több halott), a felvidéki Galgócon (27 fosztogató letartóztatása), a Muraközben (134 áldozat), a bánsági Kula, Melence, Törökbecse községekben (68 áldozat), Bihar megyében (90 áldozat), Facsádon (Krassó-Szörény megye). Egy Lugosról felszálló repülőgép több bombát is dobott a fosztogató román parasztoakra (104 áldozat). De történtek atrocitások Jósikafalván (Kolozs megye, 40 áldozat), Munkácson (7 halott), Látrányban (Somogy megye), Adonyban (Fejér megye, 7 halott), Miskolcon (200 letartóztatás) és Nyíregyházán (1000 letartóztatás, 75 haláleset) is.
- Az összesítések alapján **mintegy 590 halálesetet kötnek közvetlenül a forradalom időszaka alatt történt eseményekhez.**
- A forradalmi zűrzavar során **az állam szervezetei, de főleg a hadsereg annyira meggyengültek és széttzilálódtak, hogy képtelenek voltak megvédeni az ország területi integritását.**
- A munkabeszüntetések következtében a háború alatt kialakult **áruhiány** még nyomasztóbbá vált, a szénbányák elvesztése miatt a **lakóházak fűtése** 1918-1919 telén katasztrofális volt.